PAISATGE I BIODIVERSITAT, ELEMENTS ESSENCIALS DEL PATRIMONI SOCIAL I CULTURAL

Martí Boada

La història de l'espècie humana és també la història de les seves relacions amb el medi que l'envolta, que són el seu abric i sostenidor indefugibles.

El canvi operat en aquestes relacions durant les darreres dècades és, com en tants d'àmbits, realment excepcional. En efecte, si una cosa caracteritza la societat actual, és la seva dinàmica; l'enorme capacitat de produir canvis, tant a l'interior com a l'exterior d'ella mateixa. Pel que fa als sistemes naturals, hi ha una acceleració general dels processos en els àmbits d'intervenció i d'alteració d'origen antropogènic.

Una altra característica de les societats occidentals actuals són els innegables progressos assolits en el nivell de la qualitat de vida i en el camp dels coneixements científics i dels avenços tecnològics, sense precedents històrics coneguts o comparables.

Ensems, però, amb la mateixa magnitud i de manera proporcional, s'ha avançat també com mai en el risc i en el deteriorament ambiental dels sistemes. Mai, per acció antròpica, s'havia arribat al nivell d'impacte i de desgast com el que pateixen actualment la hidrosfera, la criosfera, la biosfera i l'estratosfera.

El Berguedà té plana, muntanya mitjana i alta muntanya J. RIBERA

També probablement com mai, el futur de les societats depèn de com siguin capaces de sostenir les seves relacions amb el seu medi.

Amb tota probabilitat, la millor manera ambiental de ser solidaris planetàriament, és pensant globalment i actuant localment; per actuar localment, ens cal conèixer el millor possible el marc ambiental propi, no com una acció localista i endogàmica sinó com la millor manera de contribuir a la necessària solidaritat ambiental planetària. En aquesta direcció, el paper dels grups de recerca locals és, sense cap mena de dubte, molt important; aquest és el cas de l'Àmbit de Recerques del Berguedà: quinze anys de recerca i divulgació en aquesta línia són amb

forn de Queralt
PASTISSERIA
FLECA
RECORDS
Plaça de la Creu, 1
Tel. 821 03 87
Pere II, 25
Tel. 821 31 50
BERGA

ALGUNES DADES SOBRE LA DIVERSITAT BIOLÒGICA A CATALUNYA

Les tres bioregions europees es distribueixen pel territori català aproximadament amb la següents proporcions:

75% Regió mediterrània. Terra baixa
20% Regió centro-europea. Muntanya mitjana.
5% Regiò bòreo-alpina. Alta muntanya.

La particular diversitat bioregional del país porta associada una elevada biodiversitat, és a dir un nombre molt alt d'espècies de fauna i de flora.

Plantes inferiors.

Cianòfits	470 (aprox.)
Algues	3.500 (aprox.)
Briòfits (molses)	900 (aprox.)
Pteridòfits (falgueres)	80 (aprox.)

Plantes superiors. 3000 (aprox.)

Endèmiques	70 (aprox.)
Plantes alimentàries	110 (aprox.)
Plantes farratgeres	25 (aprox.)
Plantes tòxiques	60 (aprox.)
Plantes ornamentals	110 (aprox.)
Arbres i arbusts arboris espontanis	100 (aprox.)

Fauna vertebrada.

Mamífers	74
Aus (nidificants)	210
Peixos continentals	45
Peixos marins	aprox. 430
Rèptils	35
Amfibis	14
total espècies amenaçades	aprox. 210

Superfície arbrada.

Catalunya	40%
Espanya	25%
França	27%
Unió Europea	25%
Estats Units	35%

tota seguretat la millor contribució al coneixement i al compromís per a la conservació dels sistemes naturals berguedans en el sentit no involutiu sinó ambientalment més progressista i solidari .

Biodiversitat.

Una de les fórmules proposades per diagnosticar la qualitat ambiental d'una regió natural, o d'un país, és mesurant la seva biodiversitat. Aquest terme, que ha fet fortuna recentment i de manera creixent, tant dins com fora de la comunitat científica, va ser formulat per primera vegada per Elliot E. Norse als anys vuitanta.

L'estudi de la diversitat biològica a nivell planetari és un dels grans objectius de les ciències ambientals, atès que hi ha una gran preocupació social per la progressiva pèrdua d'espècies. Fins avui hi ha descrites 1,6 milions d'espècies i es calcula que el nombre total podria ser d'uns 15 milions. Tan sols es coneix aproximadament l'onze per cent del total. Cada any es descriuen unes 20.000 espècies noves. Segons Hawksworth i Aguirre-Hudson, per diversitat biològica s'entén la variabilitat entre els diversos organismes vius de tota mena d'origen, inclosos els del sistema terrestre, marí i altres sistemes aquàtics, així com els complexos ecològics dels quals aquests sistemes formen part. Inclou també la diversitat dins d'unes mateixes espècies, la diversitat entre les diferents espècies i la dels ecosistemes. Aquests tres nivells de biodiversitat es coneixen també, pel mateix ordre, com nivell de diversitat genètica, de diversitat d'organismes i de diversitat ecològica. Cada una de les tres categories inclou alhora diversos nivells de variabilitat.

Un argument tòpic respecte a la biodiversitat és que és impossible protegir allò que es desconeix. Avui, però, no es tracta de conservar coses sinó processos. En aquest sentit les propostes de protecció d'espais naturals protegits estan encaminades, més que a la protecció directa de les espècies, a les mesures de protecció dels seus hàbitats.

A l'hora de dir quines són les dimensions mínimes de territori precís per a mantenir una població, és pràcticament impossible de donar una resposta concreta, atesa la complexitat. Les diferents espècies tenen diferents necessitats i el l'espai mínim de territori per a mantenir una població estable varia. Segons Terradas, la natura està composta per un mosaic de teles de tamany variable, connectades de manera més o menys permeable amb les veïnes. L'acció antròpica produeix un procés de fragmentació, en definitiva d'insularització dels sistemes.

L'impacte humà redueix la biodiversitat de forma directa o indirecta mitjançant diferents processos. A la Cimera de Rio (1992), 156 països i la Unió Europea varen signar un acord internacional sobre diversitat biològica. Al cap d'un any, 21 països l'havien ratificat. Aquest pacte significa l'establiment per primera vegada d'un marc legal per emprendre accions per tal d'aturar la pèrdua de la biodiversitat.

Catalunya, un país ric en biodiversitat.

«Digue'm com és el teu país des del punt de vista de la biodiversitat, com la gestiona i et diré on vius». Aquesta ja és una pregunta pròpia d'aquest final de mil·leni.

Sense cap fals xovinisme ambiental, es pot afirmar que la nostra terra, Catalunya, és un país petit, però ric en sistemes naturals i en diversitat d'espècies de flora i de fauna, amb unes proporcions per damunt de les mitjanes europees.

El més destacat és que trobant-se latitudinalment a la regió mediterrània, pel seu particular relleu i ajudat pels efectes del darrer episodi glaciar, s'hi troben representades les tres grans bioregions que formen l'actual Europa natural: la bòreo-alpina, la centro-europea i la mediterrània. La qual cosa permet afirmar que és com un resum dels principals paisatges que configuren el tapís natural de l'Europa occidental. Dit de manera senzilla, un viatge des de les terres del Montsià fins a les de l'Alt Berguedà ens donaria una panoràmica de diversitat semblant, encara que en proporcions diferents, a la que trobaríem

del sud de la península ibèrica fins a la septentrional taigà eurosiberiana.

Aquesta elevada biodiversitat que ens envolta actualment ha estat i és determinant a l'hora de perfilar la cultura i la pròpia història en sentit ample. Les característiques dels paisatges i els sistemes naturals que els integren i les percepcions i els usos damunt d'ells dels nostres homes i dones, han escrit la història quotidiana, la vera, del país.

Uns usos i percepcions que han anat canviant, com ho porta implícita la mateixa dinàmica social. Veiem-ne alguns casos d'aquests canvis de percepció i de funció que han tingut alguns dels nostres paisatges. Per exemple els aiguamolls i les maresmes fins fa relativament poc han estat considerats socialment insalubres; actualment en canvi, estan afortunadament protegits. Un altre exemple semblant el trobem en els rapinyaires i els carnívors, malvistos tota la vida per la gent de pagès, a causa dels atacs a l'aviram i al bestiar menut, i perseguits legalment fins a finals del anys setanta; actualment en canvi, la majoria es troba per sort en règim de protecció per la Llei. Un altre canvi de percepció espectacular el trobem en el gavià argentat, l'ocell més familiar de les nostres platges i costes, que no fa gaires anys era cantat i exaltat pels poetes i enamorats, i actualment, pels seus nous lligams alimentaris amb els abocadors —on troba menjar abundant—, està considerat una espècie indesitjada, quasi una rata voladora.

Podríem citar-ne molts, de casos semblants, que no farien més que evidenciar dues coses: la canviabilitat de la societat en les seves relacions amb el medi natural i l'elevada intensitat de les relacions de la societat amb el medi.

Hem heretat un país ric i divers, però amb amenaces serioses damunt d'aquest patrimoni. Actualment la protecció de la biodiversitat està regulada mitjançant figures de protecció, com reserves i parcs naturals; també amb llistats d'espècies protegides i d'altres figures legals; fins i tot els plans urbanístics municipals tenen competències i responsabilitats. Però tot plegat és sens dubte insuficient si no s'acompanya d'una constant vigília, fonamentada en l'observació, la recerca i la divulgació, bases indispensables per al compromís i el posicionament crític, solvent i rigorós. Aquest ha estat l'exemple que des de L'EROL han projectat durant aquests quinze anys, i esperem que per molts més, els companys i companyes de l'Àmbit de Recerques del Berguedà.

Aquest estil d'esforç i d'esperit de servei és en definitiva una manera de fer educació ambiental, camí indispensable per a la forja d'una ètica pregona i convençuda, de respecte cap al medi que ens envolta i suporta, com a coixí existencial indispensable. Un respecte que haurem de saber fer compatible amb la qualitat de vida, aplicant el difícil principi de sostenibilitat, que vol dir ni més ni menys que, en matèria de recursos naturals i medi ambient, no hem d'estirar mai el braç més que la màniga, per tal d'assegurar a les joves fornades un futur ambientalment segur.

Martí Boada
Naturalista

FARMÀCIA
LABORATORI D'ANÀLISIS CLÍNIQUES
Josep Viladés
Tel. 822 70 13 - 08694 GUARDIOLA DE BERGUEDÀ

MATERIAL DE SEGURETAT I CONTRA INCENDIS
MOLERA
Roser, 56 Tel. 821 10 47
BERGA

DES DE 100...
Multi preus
LOLI GARCIA ALONSO
Articles a partir de 100, joguines, objectes de regal, flors, ...
C/. Mossèn Comellas, 7 (quatre cantons)
Tel. Part. 822 10 53 08600 BERGA

ACRISTALLAMENTS
VILÀ
Tota mena de vidres i cristalls
C/. Barcelona, 5 i **Ferreteria Carreras**
Pl. Sant Joan, 10
Tels. 821 20 53 i 821 01 31 BERGA